

پیش بینی عوامل تاثیرگذار بر قصد مصرف مواد غذایی تراریخته: کاربرد نظریه رفتار برنامه ریزی شده (TPB)

زهرا میرین بیگلر^۱، عیسی محمدی زیدی^۲، هادی مرشدی^۲

۱- دانشجوی کارشناسی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، ایران. (نویسنده مسئول)

۲- دانشیار آموزش بهداشت، گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران.

مقدمه: محدودیت‌های کشاورزی سنتی و استفاده از زیست فناوری در این عرصه منجر به تولید محصولات تراریخته یا دستکاری شده ژنتیکی (GMO) شده است. محصولات غذایی تراریخته موجب بروز واکنش‌های ایجاد واکنش‌های آلرژیک، مقاوت نسبت به آنتی‌بیوتیک‌ها، اختلال در فرایند تولید مثل، باروری، نقص رشد نوزادان، نازایی، پیری زودرس، سقط جنین، ایجاد تومورهای سرطانی و پیامدهای منفی زیست محیطی می‌شود. هدف مطالعه حاضر پیش‌بینی نقش اعتماد، نگرش، کنترل رفتاری متصور، هنجارهای انتزاعی و قصد در مصرف مواد غذایی تراریخته است.

روش بررسی: پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی مقطعی بود که در سال ۱۳۹۶ در نمونه ۵۷۵ نفر از شهروندان شهر قزوین انجام شد که با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از نقاط پستی ۱۲ گانه در مطالعه مشارکت کردند. داده‌ها در پژوهش حاضر به شیوه خودگزارشی و با استفاده از پرسشنامه‌های معتبر مشتمل بر سوالات دموگرافیک و زمینه‌ای، ۸ خرده مقیاس TPB متشکل از ۲۳ سوال و با رویکرد خودايفاء گردآوری شد. خرده مقیاس‌های TPB شامل ۱۲ سوال ارزیابی نگرش، ۲ سوال هنجارهای انتزاعی، ۲ سوال کنترل رفتاری متصور، ۳ سوال قصد رفتاری و ۴ سوال اعتماد بود. نمونه‌ها به سوالات با طیف پاسخ لیکرتی ۵ نقطه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) مدت زمان تقریبی ۳۰ دقیقه پاسخ دادند. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS 23.0 و LISREL 9.0 و آزمون‌های کای اسکوتر، آنالیز واریانس یک طرفه، ضریب همبستگی و تی مستقل به همراه آنالیز مولفه اصلی (PCA: Principal Component Analysis) و تحلیل مسیری آنالیز شد.

یافته‌ها: قوی‌ترین همبستگی‌ها بین سازه‌های نگرش با قصد ($r=0.48$)، نگرش با هنجارهای انتزاعی ($r=0.31$)، نگرش با اعتماد ($r=0.30$) و نگرش با کنترل رفتاری درک شده بود ($r=0.27$). همبستگی بین تمام سازه‌های TPB و قصد متوسط، مثبت و معنادار بود. شاخص‌های برازش نشان داد یافته‌ها با مدل ساختاری بکار مفروض در مطالعه حاضر برازش خوبی دارند. اعتماد نگرش بر کنترل رفتاری متصور تاثیر مثبت دارد و به طور منفی بر نگرش برای خرید و مصرف GMO تاثیرگذار است. هنجارهای انتزاعی تاثیر مثبت و معناداری بر نگرش نسبت به خرید و مصرف GMO داشت. کنترل رفتاری درک شده تاثیر منفی و معنی‌داری بر قصد خرید و مصرف GMO نشان داد. نگرش ($\beta=0.35$) و هنجارهای انتزاعی ($\beta=0.11$) تاثیر مثبت و معناداری را بر قصد برای خرید و مصرف GMO داشتند. داده‌ها مجموعاً قادر به پیش‌بینی ۳۷٪ واریانس قصد برای خرید و مصرف غذاهای تراریخته بودند ($P<0.05$).

نتیجه‌گیری: اضافه کردن سازه اعتماد توان پیش‌بینی کنندگی و قدرت توصیفی TPB را در ارتباط با مصرف غذاهای GMO افزایش داد و با توجه به برازش مدل پیش فرض، طراحی و اجرای مداخلات با هدف تغییر رفتار جامعه نسبت به مصرف غذاهای تراریخته با کمک متغیرهای روانشناختی مذکور پیشنهاد می‌شود.

کلید واژه‌ها: غذاهای تراریخته، نگرش، اعتماد، آموزش بهداشت، تغذیه سالم.